

Ön söz

Həqiqətən, həmd (şükür və tərif) yalnız Allaha məxsusdur! Biz Ona həmd edirik, Onu köməyə çağırırıq, Ondan başışlanma və bizi haqq yoluna yönəltməyi diləyirik, nəfslərimizin şərindən və pis əməllərimizdən qorunmaq üçün yalnız Ona pənah aparırıq. Allah kimə hidayət versə o, haqq yolunda olar və kimi də azdırsa onu haqq yoluna yönəldən tapılmaz. Mən şahidlik edirəm ki, Allahdan başqa ilah (ibadətə haqqı olan məbud) yoxdur, Onun şeriki yoxdur və şahidlik edirəm ki, Muhəmməd Onun qulu və elçisidir.

«Ey iman gətirənlər! Allahdan layiqincə qorxun və ancaq müsəlman olduğunuz halda ölünl!»¹

«Ey insanlar! Sizi tək bir candan xəلق edən, onun özündən zövcəsini yaradan və onlardan da bir çox kişi və qadın (törədib yer üzünə) yayan Rəbbinizdən qorxun! Adı ilə bir-birinizdən (cürbəcür şeylər) istədiyiniz Allahdan və qohumluq əlaqələrini kəsməkdən qorxun! Həqiqətən, Allah sizə nəzarət edəndir.»²

«Ey iman gətirənlər! Allahdan qorxun və doğru söz söyləyin ki, O, əməllərinizi islah etsin və günahlarınızı başışlasın. Hər kəs Allaha və Onun Elçisinə itaət etsə, böyük bir uğur qazansın.»³

Əziz həmvətənlərim, müsəlman bacı və qardaşlarım! Biz yenə də Uca Allahın köməyi ilə dini maarifləndirmə istiqamətində fəaliyyətimizi davam etdiririk. Çünki bu çox şərəfli və həm də məsuliyyətli bir işdir. Həm dini, həm də

¹ «Ali-İmran» surəsi, 102.

² «ən-Nisə» surəsi, 1.

³ «əl-Əhzab» surəsi, 70-71.

dünyəvi cəhətdən savadlı insanların yaşadığı cəmiyyətdə problemlərin az olması artıq sınaqdan keçmiş bir təcürəbədirdir. Şükürlər olsun ki, bu gün azad Azərbaycanımızda bu iki istiqamətdə uğurlu irəliləyişlər artıq mövcuddur.

Diqqətinizə çatdıracağımız bu risalə çox mühüm bir məsələni əhatə edir. Belə ki, hər birimiz yaşayır, inkişaf edir və sonunda dəyişilməz nizama tabe olaraq hamı kimi dünyanı tərk edirik. Lakin ölümdən sonrakı aləmdə bizi gözləyən hadisələr barəsində heç də hamımız məlumatlı deyilik. Əlinizdə olan bu risaləyə “3 sual” adı verilməsi sizə qəribə görünməsin. Bizim hər birimiz bu 3 sual barəsində soruşulacağıq. Peyğəmbərimiz Muhəmməd ﷺ səhabələrdən hər hansı birini dəfn etdikdən sonra qəbrinin yanında dayanıb belə deyirdi: «*(Allahdan) Qardaşınızın başğışlanmasını və onun sabitqədəm olmasını diləyin! Çünki indi o sorğu-sual olunur*».¹ Başqa bir hədisdə² isə hər kəsin öldükdən sonra: «*Rəbbin kimdir?*», «*Dinin nədir?*» və «*Peyğəmbərin kimdir?*» - deyə sorğu-sual olunacağı və həmin suallara cavab verənin nicat tapacağı, cavab verə bilməyəninin isə əzaba düçar olacağı xəbər verilir.

Diqqət edin, bu sualların cavabını əslində çoxlarımız bilirlik və bu yazıları oxuyan şəxs onlara cavab verə biləcəyinin də asan olacağını zənn edə bilər. Lakin bu heç də belə deyildir. Bu suallara dünyəvi həyatında cavab vermək asan olsa da öldükdən sonra onlara yalnız Allahın razı qaldığı şəxslər cavab verə biləcəkdir. Uca Allah isə bu üç sualın şərtlərindən irəli gələn tələbləri yerinə yetirən

¹ «Sünən Əbu Davud», 2/70; «Əhkamul-Cənaiz», səh. 198.

² «Sünən Əbu Davud», 2/281; «Əhkamul-Cənaiz», səh. 198-202.

bəndəsindən razı qalır və ona həmin suallara cavab verməkdə köməklik edir.

Əziz həmvətənlərim, bu risalənin səhih məlumatlar əsasında yazıldığını qeyd etmək istərdim. Risalədə Quran ayələrindən və mötəbər hədislərdən istifadə edilmişdir. Arzu edirik ki, Uca Allah bu risaləni axıra qədər oxumaqda sizə kömək olsun, xalqımızı, dövlətimizi və ümumən bütün müsəlman dünyasını xəta və bəlalardan qorusun!

* * * * *

Rəhmli, Mərhəmətli Allahın adı ilə!

Bu kiçik risalədə toxunacağım mövzu hər bir bəndə üçün maraqlı və vacib olan mühüm bir məsələni əhatə edir. Belə ki, bu haqda kifayət qədər məlumatı olmayan hər bir şəxs özünün dünya və axirət həyatını puç edə bilər. Odur ki, risalənin adına diqqət yetirin! Burada üç sual dedikdə bərzəxdə¹ soruşulacaq suallar nəzərdə tutulur. Yəni «Rəbbin kimdir?», «Dinin nədir?» və «Peyğəmbərin kimdir?» - deyə sorğu-sual olunacaqdır. Şübhəsiz ki, hər kəs bu sualların bərzəxdə soruşulacağına həqiqət olduğunu görəcekdir. Odur ki, bu haqda düşünməyə dəyər. Öz Rəbbini, dinini və peyğəmbərini tanıyan şəxs necə də xoşbəxtkdir! Belə ki, Allah onu bu dünyada saleh əməllər etməyə və bərzəxdə həmin üç suala cavab verməyə müvəffəq edəcəkdir.

¹ Bəndənin öldükdən sonra qiyamətədek qalacağı aləm bərzəx adlanır. «Lisanul-Ərəb», 3/8.

«Allah iman gətirənləri dünya həyatında da, Axirətdə də möhkəm sözlə sabit saxlayar. Allah zalımları sapdırar. Allah istədiyini edər!»¹

Axirətdə isə o əbədi qalacağı Cənnət və tükənməz nemətlər içində olacaqdır.

«Şühəsisiz ki, iman gətirib yaxşı işlər görənlər üçün ağacları altından çaylar axan Cənnət bağları vardır. Bu, böyük uğurdur.»²

Qaldı ki Rəbbini, dinini və peyğəmbərini tanımayan və ya bu üç əsası dili ilə ifadə edib əməli ilə təsdiq etməyən şəxsə, doğrudan da o ziyana uğramışdır! Belə ki, o həm bu dünyada, həm də bərzəxdə azgınlıqda olar.

«Allah zalımları sapdırar. Allah istədiyini edər!»³

Qiyamət günü isə o əbədi qalacağı Cəhənnəmdə və sürəkli əzab içində olacaqdır.

«Həqiqətən, Kitab əhlindən və müşriklərdən inkar edənlər Cəhənnəm odunda olacaq və orada əbədi qalacaqlar. Onlar məxluqatın ən pisidirlər.»⁴

Bütün bunları deməkdə məqsədim oxucunu məyus etmək yox, əksinə bu həqiqətlər barəsində onu xəbərdar etməkdir. Belə ki, bütün bunlar Allahın dedikləridir və Onun kəlamı dəyişilməzdir.

«Rəbbinin kəlamı həm doğruluq, həm də ədalət baxımından tamamlandı. Heç kəs Onun kəlmələrini dəyişə bilməz. O, Eşidəndir, Görəndir!»⁵

Odur ki, bu dünyadakı imtahanların suallarına hazırlaşdığınızdan daha da artıq əzmkarlıqla bərzəxdə, daha sonra

¹ «İbrahim» surəsi, 27.

² «əl-Buruc» surəsi, 11.

³ «İbrahim» surəsi, 27.

⁴ «əl-Bəyyinə» surəsi, 6.

⁵ «əl-Ənam» surəsi, 115.

isə haqq-hesab günündə soruşulacaq suallara hazırlaşın! Dünyada ikən bu suallara cavab vermək, hamı kimi «Rəbbim Allahdır!» demək çox asandır. Lakin diqqətlə nəzər salsaq görürük ki, ömrü boyu sözdə Allahı təsdiq edib əməldə ona asi olan kəs ölümqabağı həтта quruluşca sadə bir kəlməni - şəhadət kəlməsini deməyə çətinlik çəkir, onu demək ona müyəssər olmur. Görəsən ölümqabağı bu kəlməni deyə bilməyən kəsin bərzəx aləmində halı necə olacaq? Allah hamımızı bu kəlməni deməyə müvəffəq etsin! Odur ki, insan onu mərhələlərlə xəlq edən, ona ana bətnində ruh verən Rəbbini tanımalı və Onun buyruqlarını yerinə yetirməlidir.

***«Bil ki, Allahdan başqa heç bir ilah yoxdur. Sən həm öz günahlarının, həm də mömin kişilərin və mömin qadınlərin bağışlanmasını dilə».*¹**

Keçmişə nəzər salsaq görürük ki, insanların böyük əksəriyyəti həmişə Allahdan qeyri kiməsə, yaxud nəyəsə iman gətirib ümidlərinə yalnız ona bağlayıblar. Bu həmişə belə olub və qiyamətə qədər də belə günahlar davam edəcəkdir. O insanların bəziləri bilərəkdən, bəziləri də elmsizliyi ucbatından Allahdan üz döndərir. Onlar bu məsələyə ciddi yanaşaraq onu araşdırsalar, yəni ayə və mötəbər hədislərdən başqa heç kimə təqlid² etməsələr, şübhəsiz ki, haqqı tapmağa nail olurlar və başa düşərlər ki, ibadət etdikləri «məbudların»³ özləri də Yaradanın buyruqlarını yerinə yetirir və Onun iradəsi altındadırlar. Həqiqətən, hər bir şeyi yaradan Odur! Biz insanlar yalnız Onun izni ilə nəyi isə bir şəkildən başqa bir şəklə salırıq.

¹ «Muhəmməd» surəsi, 19.

² Nümunə götürmək.

³ Bütlər, fal oxları, ağaclar və s.

Məsələn, dəmirdən maşın, ağacdən ev avadanlığı, pambıqdan parça, taxıldan un məmulatı və s. istehsal edirik. Yaxşı, bəs onda dəmiri, ağacı, taxılı, pambığı və s. yaradan kimdir? Hətta «məni ata-anam yaradıb» ifadəsi belə yanlışdır. Baxmayaraq ki, ata-ana övladın yaranmasında müəyyən rol oynayan vasitədir, lakin etiraf etməliyik ki, onu ana bətnində mərhələlərlə xəlq edən də, ona ruh verən də yalnız buna qadir olan Allahdır. **«Axı O sizi mərhələlərlə yaratdı».**¹ Nə qədər övlad arzusunda olan ailələr vardır ki, buna nail olmamışlar! Əlbəttə, **«Göylərin və yerin hökmranlığı Allaha aiddir. O, istədiyini yaradır; istədiyinə qız uşaqları, istədiyinə də oğlan uşaqları bəxş edir. Yaxud hər ikisindən – oğlan və qız uşaqları verir, istədiyini də sonsuz edir. Həqiqətən, O Biləndir, Qadirdir!»**² Həm də yaradılanların hamısının yemək-içməyə möhtac və ölümə məhkum olması, baş verən hər hansı bir müsibəti dəf etməyə qadir olmamaları onların özlərinin də kiməsə möhtac olduğunu göstərir. Bütlərin üzərinə murdar bir şeyin [quş nəcisinin və s.] düşməsi və bu bütlərin həmin murdar şeydən özlərini sadəcə olaraq qoruya bilməməyi onların ilahi sifətlərdən uzaq olduqlarını göstərir. Allah isə pak və müqəddəsdir, qüvvət və qüdrət sahibidir və heç nəyə möhtac deyildir. Elə isə gəlin elə bir məbudə iman gətirək ki, O yaratsın və məhv etsin Özü isə ölməz, əbədi və əzəli olsun, O əmr versin, Özünə isə əmr olunmasın, hər kəs Ona möhtac olsun, Özü isə heç nəyə möhtac olmasın. Odur ki, hər bir bəndəyə

¹ «Nuh» surəsi, 14.

² «Əş-Şura» surəsi, 49,50.

sual verirəm – bütün məxluqatı yoxdan yaradan kimdir? Yaxud bərzəx aləmində veriləcək ilkin sual olaraq...

Rəbbin kimdir?

Bu sualın yalnız bir cavabı var – «Allah!» Bu cavabı Onun Öz kəlamı ilə də əsaslandırmaq olar. Uca Allah buyurur: *«Əgər onlardan özlərini kimin yaratdığını soruşsan, əlbəttə: “Allah!” - deyirlər. Gör necə də haqdan döndərilirlər!»*¹ Bununla belə onu da qeyd etmək lazımdır ki, hər kəs «Rəbbim Allahdır!» deyib Onun buyruqlarını yerinə yetirməsə, öz dediyini təsdiq etmiş hesab olunmur. Təqribi müqayisə etmək üçün: «ata-anam filankəsdir, mən onları çox sevirəm» deyən və sonra da valideynlərinin qayğısına qalmayan şəxsə baxmaq kifayətdir. Belə ki, həqiqi mömin o şəxsdir ki, Rəbbini tanıdıqdan sonra Ona itaət etsin. Uca Allah belə şəxslər barəsində buyurur: *«Həqiqətən də: “Rəbbimiz Allahdır!” - deyib sonra düz yol tutan kəslərə mələklər nazil olub deyirlər: “Qorxmayın və kədərlənməyin! Sizə vəd olunan Cənnətlə sevinin!”»*² Ayə açıq-aydın göstərir ki, təkcə «Rəbbim Allahdır» demək kifayət deyil, mütləq olaraq qəbul edilən Rəbbin buyruqlarını da yerinə yetirmək lazımdır. Bu xüsusda Peyğəmbərin ﷺ əmisi oğlu Abdullah İbn Abbas ؓ bu ayəni izah edərkən demişdir: *«Düz olan kəslər»* Allahın vacib buyurduğu əməlləri yerinə yetirən şəxslərdir.³

¹ «Əz-Zuxruf» surəsi, 87.

² «Fussilat» surəsi, 30.

³ «Camiul-Bayan», 24/115.

Odur ki, Uca Allah insanlar Onu tanısınlar deyə hər zaman onlara peyğəmbərlər göndərmişdir. Bu peyğəmbərlərin hər birinin başlıca vəzifəsi insanları tək Allaha ibadət etməyə dəvət etmək və Ona şərikin qoşmaqdan çəkəndirmək olmuşdur. Təəssüf ki, insanların bir qismi Allaha və Onun elçilərinə itaət etməkdən boyun qaçıraraq və beləliklə də haqq yolundan azmışlar. Onlar barəsində Uca Allah belə buyurur: **«Biz hər ümmətə: “Allaha ibadət edin, tağutdan uzaq olun” - deyə, elçi göndərdik. Onlardan kimisini Allah doğru yola yönəlmiş, kimisinə də azmaq nəsib olmuşdur. Yer üzündə gəzib dolaşın və görün haqqı yalan sayanların aqibəti necə oldu!»**¹

Ayədən görünür ki, hər bir ümmətdən peyğəmbərlərə iman gətirən və gətirməyən kəslər olmuşdur. Hətta elə peyğəmbər olmuşdur ki, ümmətindən heç bir kəs ona iman gətirməmişdir. İbn Abbasın rəvayət etdiyi hədisdə Peyğəmbər demişdir: **«Ümmətlər mənə göstərildi. Mən (on nəfərdən az) bir toplum ilə birgə olan peyğəmbər, bir və iki kişi ilə birgə olan peyğəmbər və yanında bir kəs olmayan peyğəmbər gördüm. Birdən (uzaqda) çox sayda insan toplusu görüldü və mən elə güman etdim ki, bu mənim ümmətimdir. Mənə: «Bu, Musa və onun qövmüdür!» - deyildi. Mən nəzər salıb (başqa bir) çox sayda insan toplusu gördükdə mənə deyildi: «Bu sənin ümmətimdir! Onlardan yetmiş mini haqq-hesabsız və cəzasız Cənnətə daxil olacaq...»**²

Haqq-hesab olunacaq və cəzalandırılacaq kəslərə gəlin-cə, onlar Allaha şərikin qoşan və s. günahlar edən kəslərdir.

¹ «ən-Nəhl» surəsi, 36.

² «Səhihul-Buxari», 5705, 5752; «Səhih Muslim», 526.

Uca Allah bu günahkar kəslərdən istədiyini bağışlayacaq istədiyini də müvəqqəti olaraq cəzalandıracaqdır. Qaldı ki bilərəkdən Allaha şərikin qoşan və tövbə etmədən ölüb gedən bəndələrə, Allah onları heç vaxt bağışlamayacaq və əbədi Cəhənnəm əzabına düşərəcəkdir.

«Şübhəsiz ki, Allah Ona şərikin qoşulmasını bağışlamaz, lakin bundan başqasını (digər günahları) istədiyi kəsə bağışlar. Allaha şərikin qoşan şəxs isə dərin bir azğınlığa düşmüşdür».¹

«Şübhəsiz ki, “Məryəm oğlu Məsih – Allahdır” - deyənlər artıq kafir oldular. Məsih isə demişdir: “Ey İsrail oğulları! Rəbbim və Rəbbiniz olan Allaha ibadət edin! Həqiqətən, Allaha şərikin qoşan kəsə, Allah Cənnəti haram etmişdir. Onun sığınacağı yer də oddur. Zalımlara kömək edənlər olmayacaq”.»²

Muaz ibn Cəbəl ؓ rəvayət edir ki, mən Peyğəmbərlə ﷺ birgə onun uzunqulağının tərəfində olarkən o mənə dedi: **«Ey Muaz! Bilirsənmi Allahın bəndələr üzərində və bəndələrin də Allah üzərində olan haqqı nədir?» Mən dedim: «Allah və rəsulu daha yaxşı bilir!» O dedi: «Allahın bəndələr üzərində olan haqqı Ona ibadət edib heç bir şeyi Ona şərikin qoşmamaları, bəndələrin Allah üzərində olan haqqı isə Ona şərikin qoşmayana əzab verməməsidir!» Mən dedim: «Ey Allahın elçisi, insanları bu şad xəbərlə müjdələyimmimi?» O dedi: «Xəbər vermə ki, arxayınlaşsınlar!»**³

Yuxarıdakı ayə və hədislərdən aydın olur ki, hər bir bəndəyə Rəbbinə ibadət etmək və ona şərikin qoşmamaq vacib-

¹ «ən-Nisa» surəsi, 116.

² «əl-Maidə» surəsi, 72.

³ «Səhihul-Buxari», 128; «Səhih Muslim», 30.

dir. Odur ki, hər bir müsəlman, bütün peyğəmbərlərin məramı olan: **«Allaha ibadət edin, Tağutdan çəkinin!»** ifadəsinin mənasını dərk etməlidir. Belə ki, «Allahın sevdiyi və razı qaldığı, gizlədə və aşkarda olan sözləri və əməlləri əhatə edən hər bir şey ibadət adlanır».¹ Göründüyü kimi ibadət deyildikdə yalnız namaz qılmaq nəzərdə tutulmur. Əksinə, bu kəlmə Allahın buyruqlarının hamısına şamil edilir. Deməli, dua etmək, qurban kəsmək, nəzir vermək, təvəkkül etmək, ümid bəsləmək, kömək diləmək və s. bu kimi ibadətlər yalnız Allahın rızasını qazanmaq üçün yerinə yetirilməlidir. Uca Allah bu xüsusda bir çox ayələr nazil etmişdir: **«Əgər siz onları çağırırsanız, onlar sizin duanızı eşitməzlər, eşitsələr də cavab verə bilməzlər. Özləri də Qiyamət günü sizin ibadət etdiyinizi danacaqlar...»**²

«Haqq çağırışı yalnız Onadır. Müşriklərin Ondan başqa çağırdıqları isə, onlara heç bir şeylə cavab vermirlər».³

«Şübhəsiz ki, məscidlər Allaha məxsusdur. Allahla yanaşı heç kəsə dua etməyin!»⁴

«Ondan savayı çağırdıqlarınız nə sizə yardım edə bilər, nə də özlərinə kömək edə bilərlər!»⁵

«Biz yalnız Sənə ibadət edir və yalnız Səndən kömək diləyirik!»⁶

«Elə isə Rəbbin üçün namaz qıl və qurban kəs!»⁷

¹ «Məcmuul-Fətavə», 10/149.

² «Fətir» surəsi, 14.

³ «ər-Rəd» surəsi, 14.

⁴ «əl-Cinn» surəsi, 18.

⁵ «əl-Əraf» surəsi, 197.

⁶ «əl-Fatihə» surəsi, 5.

⁷ «əl-Kovsər» surəsi, 2.

«Əgər möminsinizsə, Allaha təvəkkül edin!»¹

«Kim Allaha təvəkkül etsə, O, ona kifayət edər...»²

Yuxarıdakı ayələrdən görünür ki, ibadətlər birbaşa Allah üçün olmalıdır. Burada ibadətin qəbul olunması üçün Allah ilə bəndə arasında dəlil-sübutsuz vasitə tutmağın özü də şəriətə ziddir. Uca Allah buyurur: **«Doğrusu, xalis din ancaq Allaha məxsusdur. Allahı qoyub başqalarını özlərinə dost tutanlar deyirlər: “Biz onlara sadəcə, bizi Allaha daha çox yaxınlaşdırırsınız deyə ibadət edirik.” Əlbəttə ki, Allah ixtilafda olduqları şeylər barəsində onların arasında hökm verəcəkdir. Şübhəsiz ki, Allah yalançı və kafir olan kimsəni doğru yola yönəltməz!»³**

«Allahdan savayı çağırdıqlarınız sizin kimi qullardır. Əgər doğru danışanlarsınızsa, çağırın onları, sizə cavab versinlər.»⁴

Tağuta gəlincə, onun da özünəməxsus tərifi vardır: «Bəndənin ya ibadət etdiyində, ya ardınca getdiyində, ya da itaət etdiyində həddini aşdığı hər bir şey Tağut adlanır»⁵ Belə ki, Şeytan və onun havadarları Tağut sayılır. Onlar bəndələri Allahın haqq yolundan uzaqlaşdıraraq özlərinə ibadət etməyə, onların ardınca getməyə və yalnız onlara itaət etməyə sövq edirlər. Uca Allah onlar barəsində belə xəbər verir: **«Onlar Allahı qoyub baş keşişlərini və rahiblərini, Məryəm oğlu İsanı tanrılar qəbul etdilər. Halbuki onlara ancaq tək İlahə ibadət etmək əmr**

¹ «əl-Maidə» surəsi, 23.

² «ət-Talaq» surəsi, 3.

³ «əz-Zumər» surəsi, 3.

⁴ «əl-Əraf» surəsi, 194.

⁵ «Flamul-Müvəqqiin», 1/50.

olunmuşdu. Ondan başqa ilah yoxdur. O, bunların şərik qoşduqları şeylərdən uzaqdır!»¹

«Onlara: “Allahın nazil etdiyinə tabe olun!”- deyildikdə, onlar: “Xeyr, biz atalarımızın getdiyi yolu tutub gedəcəyik.” - deyərlər. Bəs şeytan onları odun əzabına doğru çağırırsa necə? Yaxşı əməl sahibi olub özünü Allaha təslim edən kimsə ən möhkəm dəstəkdən yapışmış olar. Bütün işlərin sonu Allaha qayıdır!»²

«Musanın əhvalatı sənə gəlib çatdı mı? O zaman Rəbbi onu müqəddəs Tuva vadisində çağırıb demişdi: “Fironun yanına get! Çünki o, həddini aşmışdır. De: “Günahlardan təmizlənmək istəyirsənmi? Səni Rəbbinə yönəldimmi ki, Ondan qorxasan?” Musa ona ən böyük möcüzəni göstərdi. O isə haqqı yalan sayıb asi oldu. Sonra da üz döndərib fəsad törətməyə səy göstərdi. O, camaatını toplayıb uca səslə çağırdı, və dedi: “Sizin ən uca rəbbiniz mənəm!” Allah da onu Axirət və dünya əzabı ilə yaxaladı. Həqiqətən, bunda Allahdan qorxan kimsələr üçün ibrət vardır.»³

Yuxarıda qeyd olunan ayədə nəsrənilərin Məryəm oğlu İsanı özlərinə tanrı etmələri heç də onun Tağut olmasına dəlalət etmir. Belə ki, İsa ﷺ Allaha şərik qoşmağın əleyhinə olmuş və qövmünü də bundan çəkəndirmişdir. Odur ki, Uca Allah onun saf etiqadda olduğunu insanlara izah edib demişdir: «*Qiyamət günü Allah deyəcəkdir: “Ey Məryəm oğlu İsa! Sənmi insanlara: “Allahı qoyub mənə və anamı iki tanrı qəbul edin!” - demişdin?” İsa cavabında deyəcək: “Sən pak və müqəddəssən! Haqqım*

¹ «ət-Tövbə» surəsi, 31.

² «Loğman» surəsi, 21,22.

³ «ən-Naziət» surəsi, 15-26.

olmayan bir şeyi demək mənə yaraşmaz. Əgər bunu demiş olsaydım, əlbəttə, Sən onu bilərdin. Sən mənim qəlbimdə olanları bilirsən, mən isə Sənin Özündə olanları bilmirəm. Şübhəsiz ki, qeybləri bilən Sənsən! Mən onlara ancaq Sənin mənə əmr etdiyini: “Mənim də Rəbbim, sizin də Rəbbiniz olan Allaha ibadət edin!” - demişəm. Nə qədər ki, onların arasında idim, mən onlara şahid idim. Sən məni onların arasından götürdükdən sonra isə onlara nəzarət edən Özün oldun. Sən hər şeyə Şahidsən!»¹

Artıq bizə məlum oldu ki, Rəbbimiz hər şeyi yaradan və idarə edən, qüdrət və qüvvət sahibi olan, heç nəyə və heç kəsə möhtac olmayan, pak və müqəddəs olan Uca Allahdır. Şübhəsiz ki, O, hər bir məxluqu Öz hikməti ilə yaratmış və bundan sonra da yaradacaqdır. Elə isə gəlin ilk əvvəl yaradılışımızın hikməti barədə düşünək. Heç ola bilərmə ki, bu həyatda yaşamağın məqsədi ancaq yemək-icmək, yatmaq və şəhvəti ödəmək olsun, xeyirxah insanlar mükafatsız, zalim insanlar da cəzasız qalsın? Bilin ki, Uca Allah bizi əbəs yerə yaratmayıb və şübhəsiz ki, hamımız Onun hüzuruna qaytarılacağıq. Allahın hüzuruna qaytarılacağına inanmayan günahkar kəslərə isə belə deyiləcəkdir: *«Yoxsa elə hesab edirdiniz ki, sizi əbəs yerə yaratmışıq və siz heç vaxt Bizə qaytarılmayacaqsınız?»²*

Bu cür qınanılan aqibətə məruz qalan kəslərdən olmamağı arzulayan hər bir kəs indidən yaxşı-yaxşı düşünməli və Allahın məhəbbətini qazanmaq üçün əlindən gələni əsirgəməməlidir. Vay o kəslərin halına ki, onlar

¹ «əl-Maidə» surəsi, 116,117.

² «əl-Muminun» sürəsi, 115.

Allahı, Allah da onları unutmuşdur. Elə isə Allahı xatırlayın ki, O da sizi yada salsın! Allahı yalnız müsibət gəldikdə xatırlayan kəslərdən olmayın. Onlar barəsində Uca Allah belə buyurur: *«Sizə dənizdə bir fəlakət üz verdiyi zaman Ondan başqa tapındıqlarınız sizdən uzaqlaşar. O sizi xilas edib quruya çıxartdıqda isə üz döndərsiniz. Həqiqətən, insan nankordur! Allahın sizi quruda bir yerə batırmayacağına, yaxud üstünüzə daş-kəsəkli tufan göndərməyəcəyinə əminsinizmi? Sonra sizi bu bəladan qoruyan bir kəs də tapa bilməzsınız. Yoxsa sizi bir daha dənizə qaytarıb üstünüzə qasırğa göndərməyəcəyinə və küfr etdiyinizə görə sizi batırmayacağına əminsiniz? Sonra buna görə Bizdən intiqam alan bir kəs də tapa bilməzsınız.»*¹ Ayədən görünür ki, müsibət baş verdikdə insanlar ibadət etdikləri Tağutlardan üz döndərüb yalnız Allaha sığınırlar, Ondan kömək diləyirlər. Təhlükə sovuşduqdan sonra isə onlarla bərabər həmin təhlükəyə məruz qalmış Tağutlara qurban, nəzir və s. verirlər. Əgər bu Tağutlar ilahi qüvvəyə malikdirlərsə onda nə üçün hər hansı bir müsibətə düşər olmalı və hamı kimi Allahın iradəsi altında qalmalıdırlar? Baxın görün Allah onların aciz olduğuna dair necə gözəl misal çəkir: *«Ey insanlar! Bir məsəl çəkildi, onu dinləyin. Şübhəsiz ki, Allahdan başqa ibadət etdikləriniz bir milçək belə yarada bilməzlər – bunun üçün lap bir yerə yığışsalar belə. Əgər milçək onlardan bir şey götürüb aparsa, bunu ondan geri ala bilməzlər. İstəyən də acizdir, istənilən də!»*²

¹ «əl-İsra» surəsi, 67-69.

² «əl-Həcc» surəsi, 73.

Uca Allah bütün günahları insanlara başa salmaq, haqqı onlara bildirmək üçün vahid olan bir din göndərmişdir. O din ki, insanları tək olan Allaha ibadət etməyə və Tağutdan çəkinməyə çağırır. Odur ki, belə bir din haqda məlumatı olmayan hər kəsə bərzəx həyatından fərqli olaraq istədiyi cavabı verə biləcək bir məkanda və zamanda sual verirəm...

Dinin nədir?

Təbii ki, biz bu suala müxtəlif cür cavablar ala bilərik, lakin onlardan doğru olanı yalnız Allahın buyurduğudur. Uca Allah hər zaman insanlara elçilər göndərmişdir ki, onları təhrif olunmuş «dinlərdən» Onun haqq olan dininə qaytarsın. Elə isə gəlin baxaq görək Rəbbimiz ən hörmətli elçiləri barəsində nə deyir:

«[Bir zamanlar Nuh ﷺ belə demişdir]: Mənə müsəlmanlardan olmaq əmr edilmişdir!»¹

«Rəbbi İbranimə: “Təslim ol!”- dedikdə, o: “Aləmlərin Rəbbinə təslim oldum!”- demişdi. İbrahim də, Yaqub da bunu oğullarına vəsiyyət etdilər: “Ey oğullarım! Həqiqətən, Allah bu dini sizin üçün seçmişdir. Siz də ancaq müsəlman olaraq ölməlisiniz!”»²

«Musa dedi: “Ey qövmüm! Əgər Allaha iman gətirmisinizsə və müsəlman olmuşsunuzsa, Ona təvəkkül edin!»³

¹ «Yunus» surəsi, 72.

² «əl-Bəqərə» surəsi, 131,132.

³ «Yunus» surəsi, 84.

«Bir zaman Mən həvarilərə təlqin etmişdim: “Mənə və elçimə iman gətirin!” Onlar da: “İman gətirdik. Sən də şahid ol ki, biz müsəlmanlarıq!” - demişdilər.»¹

Bu ayələrdə xüsusi şəkildə qeyd olunan müsəlman kəlməsinin həmin elçilərin şəriət qayda-qanunlarına heç bir aidiyyəti yoxdur. Bütün peyğəmbərlərin etiqadlarının eyni olmasına baxmayaraq, Allah onların hər birinə özünəməxsus şəriət qanunları təyin etmişdir. Bu fikri təsdiqləmək üçün Uca Allahın bu kəlamı yetər: *«Sizlərdən hər biriniz üçün bir şəriət və bir yol təyin etdik. Əgər Allah istəsəydi, sizi vahid bir ümmət edərdi. Lakin ümmətlərə ayırma Allahın sizə verdikləri ilə sizi imtahan etməsi üçündür.»²*

İslam kəlməsinin mənasına gəlcə, bu tövhidlə³ Allaha təslim olmaq, itaətlə Ona tabe olmaq, şirkdən və şirk əhlindən uzaq olmaq deməkdir. Odur ki, Uca Allah buyurur: *«Həqiqətən, Allah yanında qəbul olan din, İslamdır!»⁴ «Kim İslamdan başqa bir din axtarırsa, bu din ondan heç vaxt qəbul olunmaz və o, Axirətdə ziyana uğrayanlardan olar.»⁵*

İslam dininin üç mərhələsi vardır: islam, iman və ehsan. Bunlardan hər birinin özünəməxsus əsasları vardır. Belə ki, islam beş əsasdan - şəhadət gətirmək, namaz qılmaq, zəkat vermək, oruc tutmaq və həccə getməkdən ibarətdir. İbn Ömər رضي الله عنه rəvayət etdiyi hədisdə Peyğəmbərimiz ﷺ belə buyurur: *«İslam beş (dayaq) üzərində qurulmuşdur: «Allahdan başqa (ibadətə layiq olan) ilahın olmamasına*

¹ «Əl-Maidə» surəsi, 111.

² «Əl-Maidə» surəsi, 48.

³ Tövhid yalnız Allaha ibadət etmək deməkdir.

⁴ «Ali-İmran» surəsi, 19.

⁵ «Ali-İmran» surəsi, 85.

və Muhəmmədin Onun qulu və elçisi olduğuna şəhadət gətirmək, namazı yerinə yetirmək, zəkat vermək, evi (Kəbəni) ziyarət etmək və Ramazan orucunu tutmaq!»¹

Hədəisdə sadalanan bu beş əsası aşağıdakı ayələrlə də sübuta yetirmək olar. Uca Allah buyurur: *«Allah Özündən başqa tanrının olmadığına şahidlik etdi, mələklər və elm sahibləri də şahidlik etdilər. Allah əbədi olaraq ədalətli olmaqdadır. Ondan başqa ilah yoxdur, Qüdrətlidir, Müdrikdir.»²*

« Muhəmməd aranızdakı kişilərdən heç birinin atası deyildir. Lakin o, Allahın Elçisi və peyğəmbərlərin sonuncusudur. Allah hər şeyi bilir.»³

«Halbuki onlara ancaq Allaha – dini məhz Ona məxsus edərək həniflər kimi – ibadət etmək, namaz qılmaq və zəkat vermək əmr olunmuşdu. Doğru din də budur!»⁴

«Evə (Kəbəni) ziyarəti etmək insanların, – yoluna gücü çatan hər kəsin Allah qarşısında borcudur. Kim bunu inkar edərsə, şübhəsiz ki, Allahın ələmlərə ehtiyacı yoxdur!»⁵

«Ey iman gətirənlər! Sizdən əvvəlkilərə vacib edildiyi kimi sizə də oruc tutmaq vacib edildi ki, bəlkə pis əməllərdən çəkinəsiniz.»⁶

Yuxarıda qeyd olunanlardan aydın oldu ki, Allahın buyruqlarının ən əsası beşdir. Biz bütün bunlara diqqətlə nəzər salsaq görərik ki, Uca Allahın vacib buyurduğu bu

¹ «Səhihul-Buxari», 8; «Səhih-Muslim», 16.

² «Ali-İmran» surəsi, 18.

³ «əl-Əhzab» surəsi, 40.

⁴ «əl-Bəyyinə» surəsi, 5.

⁵ «Ali-İmran» surəsi, 97.

⁶ «əl-Bəqərə» surəsi, 183.

beş əsası yerinə yetirmək çətin deyildir. O ki qalsın Onun digər buyruqlarına...

- hər bir insan «Əşhədu ən lə ilahə illəllah və əşhədu ənnə Muhəmmədən rasulullah»¹ kəlməsini deməklə müsəlman olur.

- hər bir müsəlman gün ərzində ixtiyarına verilmiş iyirmi dörd saatin yalnız bircə saatını beş vaxt namaz qılmağa sərf edir. Qalan iyirmi üç saatını isə yeyir, yatır, işləyir və s. işlərlə məşğul olur.

- hər bir müsəlman il ərzində Allahın ona verdiyi bol ruzilərdən istədiyi qədər istifadə edir və yalnız ilin tamamında mövcud olan mal-dövlətinin, qızıl-gümüşünün qırxda bir hissəsini zəkat verir. Bu da yalnız imkanlı olan şəxslərə vacibdir.

- hər bir imkanlı müsəlmana ömrü boyu yalnız bircə dəfə həcc ziyarəti etmək vacibdir ki, bu da az bir vaxt aparır.

- hər bir müsəlman on iki ay yeyib-içir və yalnız bircə ay Ramazan ayı oruc tutur. Bu ayda da o ancaq gündüzlər oruc tutur. Gecələr isə yenə yeyib-içməyinə davam edir.

Gördüyünüz kimi bütün bu sadaladıqlarım çox asanlıqla yerinə yetirilən əməllərdir. Bütün bunları bizim üçün asanlaşdıran Uca Allah belə buyurur: «**Allah sizin üçün çətinlik deyil, asanlıq istəyir...**»²

Elə isə qoy bu qədər asanlaşdırılan bir dinin vacibatlarını yerinə yetirməyən insanlar Rəbbinin qarşısında nə cavab verəcəkləri barədə düşünsünlər. Qiyamət günü «məni başa salan olmayıb», «bunları

¹ Tərcüməsi: Mən şahidlik edirəm ki, Allahdan başqa (ibadətə layiq olan) məbud (ilah) yoxdur və şahidlik edirəm ki, Muhəmməd Onun elçisidir.

² «əl-Bəqərə» surəsi, 185.

etməyə mənim vaxtım olmayıb», «məni aldadıblar» və s. bu kimi bəhanələr qəbul olunmayacaq.

İslamın ikinci mərhələsi Allahın və peyğəmbərinin dediklərinə iman gətirməkdir. Ömərin ☪ rəvayət etdiyi hədisdə Peyğəmbərimiz ☪ iman barəsində ondan soruşan Cəbrailə ☪¹ belə demişdir: **«Allaha, Onun mələklərinə, kitablarına, elçilərinə, Axirət gününə iman gətirməlisən, (həmçinin) xeyir və şərin qədərinin (Allah tərəfindən) təyin olmasına da iman gətirməlisən!»**² Hədisdə sadalanan bu altı əsası aşağıdakı ayələrlə də sübuta yetirmək olar. Uca Allah buyurur: **«Yaxşı əməl üzünüzdü məşriqə və məğribə tərəf çevirməyiniz deyildir. Lakin yaxşı əməl sahibləri Allaha, Axirət gününə, mələklərə, kitablara, peyğəmbərlərə iman gətirən kimsələrdir...»**³

«Biz, həqiqətən də, hər şeyi qədərincə yaratdıq.»⁴

Qeyd etmək lazımdır ki, imanın şöbələri bu altı əsasla məhdudlaşmır. Belə ki, bunlar da daxil olmaqla onun altmışdan çox şöbəsi bizə məlumdur.

Əbu Hüreyrədən ☪ rəvayət olunan hədisdə Peyğəmbər ☪ demişdir: **«İman altmış və bir neçə şöbədən ibarətdir, həya da imanın şöbəsindəndir.»**⁵ Başqa bir hədisdə isə: **«İman yetmiş və bir neçə şöbədən ibarətdir...»**⁶ ləfzi ilə rəvayət olunmuşdur. Bu hədisə aydınlıq gətirən Əhməd ibn Həcər əl-Əsqəlani belə demişdir: «İmanın bu şöbələri üç qismə bölünür. Bunlardan bir qismi qəlb, bir qismi dil, bir qismi də bədən üzvləri ilə, icra edilən əməllərlə əlaqəlidir. Qəlb

¹ Cəbrail ☪ peyğəmbərlərə vəhy gətirən mələkdir.

² «Səhihul-Buxari», 8; «Səhih-Muslim», 16.

³ «əl-Bəqərə» surəsi, 177.

⁴ «əl-Qəmər» surəsi, 49.

⁵ «Səhihul-Buxari», 9.

⁶ «Səhih-Muslim», 151.

ilə icra edilən əməllərə etiqadları və niyyətləri misal çəkmək olar ki, bunların da sayı iyirmi dördür:

1 - 6 - Allaha, Onun mələklərinə, nazil etdiyi kitablara, göndərdiyi elçilərə, Axirət gününə, xeyir və şərin qədərini Allahdan olmasına iman gətirmək;

7 - Allahı sevmək;

8 - Allah xatirinə sevmək və *qəzəblənmək*;

9 - Muhəmməd Peyğəmbəri ﷺ sevmək və *onun çox hörmətli olduğuna etiqad etmək*;

10 - İxlaslı olmaq (səmimi qəlbdən Allaha ibadət etmək, nifaqdan və riyakarlıqdan uzaq olmaq) ;

11 - Tövbə etmək;

12 - Qorxmaq (yəni yalnız Allahdan qorxmaq) ;

13 - (Allahın rəhmətinə) ümid etmək ;

14 - Şükür etmək;

15 - Vəfalı olmaq;

16 - Səbir etmək;

17 - Qəza və Qədərdən razı qalmaq;

18 - Təvəkkül etmək (yalnız Allaha arxayın olmaq);

19 - Rəhmli olmaq;

20 - Təvazökar olmaq;

21 - Təkəbbürlü və *özüindən razı olmamaq*;

22 - Həsəd, paxıllıq etməmək;

23 - Kin saxlamamaq;

24 - Qəzəblənməmək.

- Dil ilə icra edilən əməllərə aid olan imanın şöbəsi isə yeddidir:

1 - Tövhid kəlməsini «Lə ilahə illəllah Muhəmmədən rəsulullah» tələffüz etmək;

- 2 - Quran oxumaq;
- 3 - Elm öyrənmək;
- 4 - Elm öyrətmək;
- 5 - Dua etmək;
- 6 - Zikr etmək;
- 7 - Faydasız sözlərdən uzaq olmaq.

- Bədən üzvləri ilə icra edilən əməllərə aid olan imanın şöbəsi isə otuz səkkizdir:

- 1 - Zahiri və daxili təmizlik;
- 2 - Övrət yerini örtmək;
- 3 - Fərz və nafile¹ namazlarını qılmaq;
- 4 - Fərz və nafile zəkatını vermək;
- 5 - Qul azad etmək;
- 6 - Yaxşılıq etmək, qonaqpərvər olmaq;
- 7 - Fərz və nafile orucunu tutmaq;
- 8 - Həcc və Ümrə² ziyarəti etmək;
- 9 - Kəbənin ətrafında təvaf etmək;
- 10 - Etikaf etmək (Ramazan ayının axır on gününü məsciddə qalmaq) ;
- 11 - Qədr gecəsini ibadətlə keçirmək;
- 12 - Hicrət (şirk, küfr olan yeri tərk) etmək;
- 13 - Nəzir etdikdə onu ödəmək;
- 14 - Allaha itaət edib, Ona asi olmayaraq imanını artırmaq;
- 15 - Hər hansı bir günaha görə müəyyən cəriməni (kəffarəni) ödəmək;
- 16 - Evlənmək və ya ərə getməklə zinadan qorunmaq;
- 17 - Ailəni dolandırmaq;

¹ Vaciblərdən başqa Sünnədə varid olan əlavə ibadətlər.

² Kiçik həcc ziyarəti.

- 18 - Valideynlərin qayğısına qalmaq, onlara asi olmamaq;
- 19 - Uşaqları tərbiyə etmək;
- 20 - Qohumluq əlaqələrini möhkəmləndirmək;
- 21 - Ağaya itaət etmək, qul ilə mülayim rəftar etmək;
- 22 - Ədalətlə hökm vermək;
- 23 - Müsəlman camaatı ilə həmrəy olmaq;
- 24 - İxtiyar sahiblərinə (rəhbərlərə) itaət etmək;
- 25 - İnsanlar arasında olan münasibətləri islah etmək;
- 26 - Yaxşılıq etməkdə əlbir olmaq;
- 27 - (İmkan daxilində) şəriət qanunlarını icra etmək;
- 28 - (Nəfslə, Şeytanla və s.) cihad etmək;
- 29 - Əmanətə xəyanət etməmək;
- 30 - Borc aldıqda onu qaytarmaq;
- 31 - Qonşuya yaxşılıq etmək;
- 32 - Əxlaqlı olmaq, gözəl rəftar etmək;
- 33 - Lazımı yerə pul xərcləmək, israf etməmək;
- 34 - Salamı almaq;
- 35 - Asqırıb «əlhəmdulillah»¹ deyənə «yərhəməkəllah»²
- demək;
- 36 - İnsanlara əziyyət verməmək;
- 37 - Faydasız əməllərdən çəkinmək;
- 38 - Əziyyət verən bir şeyi yoldan kənar etmək.³

İslamın sonuncu mərhələsi isə ehsandır. Ömər in ﷺ rəvayət etdiyi hədisdə Cəbrail ﷺ Peyğəmbərdən ﷺ ehsan barəsində soruşmuş və o belə cavab vermişdir: «**Allaha elə ibadət et ki, sanki sən Onu görürsən, sən onu görməsən də O səni görür!**»⁴ Hədisdə qeyd olunan bu

¹ Duanın tərcüməsi: Həmd olsun Allaha!

² Duanın tərcüməsi: Allah sənə rəhm etsin!

³ «Fəthul-Bari», 1/68.

⁴ «Səhihul-Buxari», 8; «Səhih-Muslim», 16.

əsası aşağıdakı ayələrlə də sübuta yetirmək olar. Uca Allah buyurur: *«Həqiqətən, Allah Ondan qorxanlar və yaxşı işlər görənlərdir.»*¹

*«Qüdrətli və Rəhmli olana təvəkkül et! Hansı ki, səni namaza duranda da görür, Səcdə edənlər içində hərəkət edəndə də. Həqiqətən də, O, Eşidəndir, Biləndir!»*²

Bəşəriyyətə belə bir din göndərən Allaha şükürlər olsun! Həqiqətən, O, insanları dünya və axirətdə nicat tapmağa çağırır. Təəssüf ki, insanların əksəriyyəti bundan bixəbərdirlər və buna görə də üzrlü hesab olunurlar. Odur ki, Allah Öz bəndələrinə rəhm edir və onlara bu din təbliğ olunana qədər möhlət verir. Bu həqiqətlər onlara bəyan edildikdən sonra isə hər kəs etdiyi günaha görə özü məsuliyyət daşıyır. Elə isə bu risaləni oxuduqdan sonra üzrlü sayılıb-sayılmayacağınız, sorğu-sual olunub-olunmayacağınız barədə düşünün! *«Kim doğru yolla getsə, xeyri onun özünə olar, kim azğınlığa düşsə, ziyanı onun öz aleyhinə olar. Heç bir günahkar başqasının günahını daşımaz. Biz elçi göndərməmiş heç kəsə əzab vermirdik.»*³

Artıq Rəbbimizin Allah və dinimizin islam olduğu sizə məlum oldu. İndi isə gəlin bu məlumatların necə əldə olunması barədə düşünək. Məgər bütün bu yazdıqlarım mənə yuxuda agah olub? Bəlkə bütün bunlar əvvəlkilərin uydurub düzəlttikləri əfsanələrdir?! Xeyr! Bu nə yuxu, nə də əfsanədir. Əksinə, bir çox insanlar haqq olan bu dinin kim tərəfindən təbliğ olunduğundan xəbərsizdirlər. Nəzərə alsaq ki, bir çox insanlar haqq olan bu dinin kim

¹ «ən-Nəhl» surəsi, 128.

² «əş-Şüəra» surəsi, 217-220.

³ «əl-İsra» surəsi, 15.

tərəfindən təbliğ edildiyindən xəbərsizdirlər onda növbəti verəcəyim sual belədir – bu dini bəşəriyyətə çatdırmaq üçün Allahın seçdiyi elçi kimdir? Yaxud bərzəx aləmində veriləcək üçüncü sual olaraq...

Peyğəmbərin kimdir?

Şübhəsiz ki, hər bir müsəlman bu suala: «Muhəmməddir» - deyə cavab verəcək. Lakin biz onlardan bu insanın necə şəxsiyyət olması barədə soruşsaq bir çoxlarının məlumatsız olduğunu görəcəyik. Odur ki, belə bir şəxsiyyət barəsində az da olsa məlumatlı olmağımız gərəklidir.

Muhəmməd peyğəmbər ﷺ miladi tarixi ilə 570-ci ildə anadan olmuş və uşaq ikən yetim qalmışdır. Peyğəmbər ﷺ hələ doğulmamışdan atası Abdullah, altı yaşında isə anası Əminə vəfat etmişdir. Anası vəfat etdikdən sonra peyğəmbərin ﷺ ata babası Əbdülmüttəlib onu öz himayəsinə götürmüşdür. Babasının vəfatından sonra isə əmisi Əbu Talib onun hamisi olmuşdur. Qırx yaşına çatdıqda Uca Allah onu seçib təkə öz qövmünə deyil bütün insanlara Cənnətlə müjdə verən, Cəhənnəm əzabı ilə qorxudan elçi göndərmişdir. Muhəmməd ﷺ islam dinini on üç il Məkkədə, on il də Mədinədə insanlara təbliğ etmiş və nəhayət altmış üç yaşında vəfat etmişdir. O, dini təbliğ edərkən bir çox çətinliklərlə üzləşmiş, kafirlərin əzab-əziyyətlərinə məruz qalmış, lakin bütün bunlara səbir etmişdir. Peyğəmbər ﷺ təbliğatını tamamlayana qədər Uca Allah onu Şeytan və onun havadarlarının şərindən qorumuşdur. Rəbbimiz bu xüsusda belə buyurur: **«Biz səndən əvvəl elə bir elçi, elə bir peyğəmbər göndərmədik ki, o,**

ayələrimizi oxumaq istədikdə şeytan onun oxuduğuna gizləncə vəsvəsə verməsin. Lakin Allah şeytanın gizləncə tələqin etdiyini yoxa çıxarar. Sonra isə Allah Öz ayələrini möhkəmlədir. Allah Biləndir, Müdrikdir.»¹ Onun təbliğ etdiyi müqəddəs Quran on dörd əsrdir ki, olduğu kimi qalıb, qiyamətə qədər də belə qalacaqdır. Uca Allah bu xüsusda belə buyurur: «Şübhəsiz ki, Zikri (Quranı) Biz nazil etdik, əlbəttə, Biz də onu qoruyacağıq.»² «Nə önündən, nə də arxasından batil ona girişə bilməz. O, Müdrik, Tərifləyiq Allah tərəfindən nazil edilmişdir.»³

O ﷺ, peyğəmbərlərin sonuncusu olduğu üçün biz yalnız onun gətirdiyi şəriətə tabe olururuq. Lakin bu heç də o demək deyildir ki, biz ancaq Muhəmmədə ﷺ iman gətirir, digər peyğəmbərləri isə inkar edirik. Əksinə, Uca Allah bizə bütün peyğəmbərlərə iman gətirməyi əmr edir: *«Allaha və Onun elçilərinə iman gətirin! Əgər iman gətirər və Allahdan qorxarsınızsa, sizin üçün böyük bir mükafat vardır.»⁴ «Peyğəmbər öz Rəbbindən ona nazil edilənə iman gətirdi, möminlər də iman gətirdilər. Hamısı Allaha, Onun mələklərinə, kitablarına və elçilərinə iman gətirdilər. Onlar dedilər: “Biz Onun elçiləri arasında fərq qoymuruq!” Onlar dedilər: “Eşitdik və itaət etdik! Ey Rəbbimiz! Səndən bağışlanma diləyirik, dönüş də yalnız Sənədir!”⁵* Odur ki, adları Qurani Kərimdən bizə məlum olan və olmayan peyğəmbərlərin hər birinin Allah tərəfindən seçilib insanlara göndərildiyinə iman gətiririk. Onların etiqadları

¹ «əl-Həcc» surəsi, 52.

² «əl-Hicr» surəsi, 9.

³ «Fussilət» surəsi, 42.

⁴ «Ali-İmran» surəsi, 179.

⁵ «əl-Bəqərə» surəsi, 285.

eyni, gətirdikləri şəriət qanunları isə fərqli olmuşdur. Buna görə də biz bu peyğəmbərlərdən hər birinin etiqad etdiyinə etiqad edirik və yalnız sonuncusunun şəriətinə tabe oluruq. *«Peyğəmbər sizə nə verirsə, onu götürün, nəyi də qadağan edirsə, ondan çəkinin. Allahdan qorxun. Həqiqətən, Allah şiddətli cəza verəndir.»*¹ *«De: “Əgər siz Allahu sevirsinizsə, mənim ardımca gəlin ki, Allah da sizi sevsin və günahlarınızı bağışlasın. Allah Bağışlayandır, Rəhmlidir”.*»² Bu ayələrdən belə nəticə çıxır ki, Peyğəmbərin ﷺ buyruqlarını da yerinə yetirmək lazımdır. Muhəmməd ﷺ insanlara yalnız Allah tərəfindən ona nazil olanı - Quran və onun izahını (Sünnəni³) təbliğ etmişdir. Uca Allah bu xüsusda belə buyurur: *«O, kefi istəyəni danışmur. Bu, ancaq ona təlqin edilən bir vəhydir.»*⁴ *«Sənə də Zikri (Qurani) nazil etdik ki, insanlara özlərinə nazil olanı izah edəsən və bəlkə onlar fikirləşələr.»*⁵

Quranı izah edən Peyğəmbərin ﷺ Sünnəsinə gəlicə, bəzi islam alimləri⁶ onu altı qismə bölmüşlər:

Birinci: səbəblə bağlı olan Sünnə. Buna asqırdıqdan sonra «əlhəmdulillah» deməyi misal çəkmək olar. Belə ki, asqırmaq bu kəlməni ifadə etmək üçün səbəbdir. Əgər biz bunu səbəbsiz olaraq məsələ, əsnədikdə desək peyğəmbərin ﷺ Sünnəsinə müxalif olmuş hesab olunuruq.

İkinci: keyfiyyətlə bağlı olan Sünnə. Buna ruku və səcdəni misal çəkmək olar. Belə ki, səcdəni rukudan sonra et-

¹ «əl-Həşr» surəsi, 7.

² «Ali İmran» surəsi, 31.

³ Bu kəlmə lügətdə yol, adət və s. mənaları ifadə edir. İstilahı mənada (şəriətdə) isə peyğəmbərdən ﷺ varid olan hər bir kəlmə, hərəkət, (səhabelərinin hər hansı sözünü və ya hərəkətini) təsdiq etmə və sifət (fitri və ya əxlaqi dəyərlər)» Sünnə adlanır.

⁴ «ən-Nəcm» surəsi, 3-4.

⁵ «ən-Nəhl» surəsi, 44.

⁶ «əş-Şərhul-Mumti», 1/484.

mək namazın keyfiyyətlərindəndir. Əgər biz əvvəl səcdə sonra da ruku etsək şübhəsiz ki, Peyğəmbərin ﷺ Sünnəsinə müxalif olmuş olarıq.

Üçüncü: miqdarla bağlı olan Sünnə. Buna gündəlik qılınan beş namazın rükətlərinin sayını misal çəkmək olar. Məsələn sübh namazını iki rükətdən artıq və ya əskik qılmaq Peyğəmbərin ﷺ Sünnəsinə ziddir.

Dördüncü: cinslə bağlı olan Sünnə. Buna qurban bayramında (zil-hiccə ayının 10-u, 11-i, 12-si və 13-ü, yəni qurban günlərində) kəsilən qoç, öküz və dəvəni misal çəkmək olar. Belə ki, bu bayramda ətinin yeyilməsi halal olan başqa bir heyvan (dovşan, xoruz, qaz və s.) qurban kəsmək sünnəyə müxalifdir.

Beşinci: zamanla bağlı olan Sünnə. Buna hər hansı bir namazın vaxtını misal çəkmək olar. Məsələn məğrib namazını gün batmamışdan əvvəl qılmaq Sünnəyə ziddir.

Altıncı: məkanla bağlı olan Sünnə. Buna etikafi (Ramazan ayının axır on gününü məsciddə keçirməyi) misal göstərmək olar. Odur ki, etikafi məsciddən başqa yerdə keçirmək Sünnəyə müxalifdir.

Deməli, hər bir müsəlman dini ayinləri yerinə yetirdikdə son dərəcədə diqqətli olmalı və Peyğəmbərin ﷺ əmrlərinə qarşı çıxmamalıdır. O yalnız dəlil-sübutla ibadət etməli və dinə əlavə edilmiş hər bir yenilikdən uzaq olmalıdır. Uca Allah belələrini hədələyib demişdir: *«Hər kəs doğru yol özünə bəlli olduğdan sonra göndərilmiş elçiyə qarşı çıxsa və möminlərin yolundan başqa bir yolla getsə, onu üz tutduğu yola yönəldər və Cəhənnəmdə yandırar. Ora nə pis dönüş yeridir.»*¹ *«Qoy onun əmrinə qarşı*

¹ «ən-Nisa» surəsi, 115.

*çıxanlar başlarına bir bəla gəlməsindən, yaxud özlərinə üzücü bir əzab üz verməsindən qorxsunlar.»¹ Peyğəmbərimiz ﷺ onların əməllərinin qəbul olunmamağını xəbər verib belə demişdir: «**Bizim bu işimizə [dinimizə] dindən olmayan bir yenilik gətirən kəsin bu əməli rədd olunur.**»²*

Təəssüf ki, bəzi insanlar iman gətirdiklərini dili ilə ifadə edir və: «Qəlbim təmizdir» - deməklə kifayətlənərək Allaha və Onun rəsuluna itaət etmirlər. Məgər ömrü boyu Allahın buyruqlarını yerinə yetirən peyğəmbərlərin, səhabələrin, imamların və dədə-babalarımızın qəlbi təmiz deyildimi? Allahın əmrlərini yerinə yetirib qadağan etdiyi şeylərdən çəkinmək sənin qəlbinin daha təmiz olmasına gətirib çıxarmazmı? **Bu barədə düşünməyə dəyərlər!**

O zamanlar Məkkə müşrikləri peyğəmbərimizin gətirdiyi bu dini sehr, onun özünü isə sehrbaz, məcnun, kahin adlandırırtdılar. Uca Allah onlar barəsində belə demişdir: «**Ayələrimiz onlara açıq-aydın oxunduğu zaman: “Bu ancaq sizi atalarınızın ibadət etdiklərindən döndərmək istəyən bir adamdır!” - deyərlər. Onlar: “Bu, uydurma yalandan başqa bir şey deyildir!” - deyərlər. Kafirlərə haqq gəldikdə onun barəsində: “Bu yalnız açıq-aydın bir sehrdir!” - deyərlər.**»³ «**Əgər sənə kağız üzərində bir yazı nazil etsəydik və onlar da əlləri ilə ona toxunsaydılar, kafir olanlar yenə də: “Bu, açıq-aydın sehrdən başqa bir şey deyildir!” - deyərdilər.**»⁴ «**Onlar içərilərindən özlərinə qorxudan bir peyğəmbər gəldiyinə təəccüb**

¹ «ən-Nur» surəsi, 63.

² «Səhih-Muslim», 4467.

³ «Səba» surəsi, 43.

⁴ «əl-Ənam» surəsi, 7.

*etdilər və kafirlər dedilər: “Bu, yalançı bir sehrbazdır!”¹
«Onlara xatırlat! Sən öz Rəbbinin neməti sayəsində nə
kahinsən, nə də dəli!»²*

*«Çünki onlara: “Allahdan başqa ilah yoxdur!” – deyil-
dikdə təkəbbür göstərirdilər və deyirdilər: “Məgər bir
məcnun şairə görə tanrılarımızı tərk edəcəyik?”»³ Bu
ayələrdən də görünür ki, o ﷺ nə sehrbaz, nə də kahindir.
Doğrusu Muhəmməd ﷺ Allahın qulu və elçisidir. Burada
qul deyildikdə onun ilahi sifətlərə malik olmadığı qəsd
edilir. Yəni o, hamı kimi Allahın iradəsinə tabe olan bir
insandır. Bu barədə Uca Allah belə buyurur: «*De: “Mən,
Allahın istədiyindən başqa özümə nə bir fayda, nə də bir
zərər yetirməyə qadir deyiləm. Əgər qeybi bilsəydim,
əlbəttə, özüm üçün xeyir artırardım və mənə pislik
toxunmazdı. Mən sadəcə, iman gətirən bir camaat üçün
qorxudan və müjdələyənəm.*»⁴*

Ayədən görüldüyü kimi hətta peyğəmbər ﷺ belə nə
xeyir, nə də zərər vermək iqtidarında olmayıb. Elə isə nə
üçün biz Allahdan qeyrisinin bizə xeyir və ya zərər verə
biləcəyinə etiqad etməliyik? Muhəmmədin ﷺ elçi olması
isə onun digər insanlardan üstünlüyünü bildirir. Belə ki,
Uca Allah onu bəzi xüsusiyyətləri ilə bütün insanlardan,
hətta digər peyğəmbərlərdən belə üstün etmişdir. Bu
xüsusiyyətlərdən:

- Peyğəmbərlərin sonuncusu olması;

*«Lakin o, Allahın Elçisi və peyğəmbərlərin sonuncusu-
dur.»⁵*

¹ «Sad» surəsi, 4.

² «ət-Tur» surəsi, 29.

³ «əs-Saffat» surəsi, 35,36.

⁴ «əl-Əraf» surəsi, 188.

⁵ «əl-Əhzab» surəsi, 40.

- Bütün bəşəriyyətə (insanlara və cinlərə) peyğəmbər göndərilməsi;

«De: “Ey insanlar! Şübhəsiz ki, mən sizin hamınız üçün Allahın elçisiyəm.»¹ «[Cinlərdən bir dəstə Quranı dinləyib öz tayfalarına qayıtdıqda dedilər:] Biz doğru yolu göstərən rəhbəri eşitdiyimiz zaman ona iman gətirdik. Kim öz Rəbbinə iman gətirərsə, o, nə savabının azalmasından, nə də haqsızlığa uğramaqdan qorxar. Sözsüz ki, bizlərdən müsəlmanlar da var, doğru yoldan sapanlar da. Müsəlman olan kimsələr doğru yol tutanlardır.»²

- Quranın məhz ona nazil olması;

«Allah sənə Kitabı və hikməti Quran və Sünnəni nazil etdi və bilmədiyin şeyləri sənə öyrətdi. Allahın sənə olan lütfü böyükdür.»³

- Qiyamət günü olacaq tərifəlayiq məqamda şəfaətçi olması;

«Ola bilsin ki, Rəbbin səni təriflənən bir məqama göndərsin.»⁴

- Hər bir ümmətə etdikləri əməllərinə görə öz peyğəmbərinin şahid gətiriləcəyi Qiyamət günü, Muhəmmədin ﷺ onlardan fərqli olaraq həm öz ümmətinə, həm də peyğəmbərlərə şahid gətirilməsi;

«Biz hər ümmətdən bir şahid gətirəcəyimiz və səni də onlara şahid gətirəcəyimiz zaman onların halı necə olacaq?»⁵

- Cənnətə daxil olan ilk şəxs olması;

¹ «əl-Əraf» surəsi, 158.

² «əl-Cinn» surəsi, 13,14.

³ «ən-Nisa» surəsi, 113.

⁴ «əl-İsra» surəsi, 79.

⁵ «ən-Nisa» surəsi, 41.

Ənəs ibn Malik ﷺ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ dedi: *«Qiyamət günü mən Cənnətin qapısına yaxınlaşıb onun açılmasını dilədikdə gözətçi (mələk): «Sən kimsən?» - deyə soruşacaq. Mən: «Muhəmmədəm» - deyə cavab verdikdə o deyəcəkdir: «Mənə əmr olundu ki, səndən öncə heç bir kimsə üçün qapını açmayım».*¹

- Beş xislətin ona verilməsi;

Cabir ibn Abdullah ﷺ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ dedi: *«Mənə beş (xislət) verilib ki, bunlar məndən əvvəlki peyğəmbərlərə verilməyib: «Bir ay əvvəl düşmənin qəlbinə qorxu salaraq ona qalib gəlməyim, yer üzünün mənim üçün pak və məscid² olması – belə ki, ümmətimdən olan hər bir kəs istənilən yerdə vaxtı girmiş namazı qılmalıdır, qənimətlərin³ mənə halal olması – belə ki, bu məndən qabaq heç bir peyğəmbərə halal olmayıb, Qiyamət günü (tərifəlayiq məqamda) şafaət verməyim və bir də hər bir peyğəmbər yalnız öz qövminə göndərilərdi, mən isə bütün insanlara göndərilmişəm».*⁴

¹ «Səhih-Muslim», 485.

² İbadət yeri.

³ Döyüşdə əldə edilən mal.

⁴ «Səhihul-Buxari», 335; «Səhih-Muslim», 1163.

Son söz

Uca Allahın köməyi sayəsində bu risaləni sona yetirə bildik. Buradakı yazılardan nə dərəcədə faydalanmaq isə sizin boynunuza düşən bir məsuliyyətdir. İstərdik ki, bu risaləni oxuyan şəxs hər bir zaman ölə biləcəyini unutmasın. Bu heç də o demək deyildir ki, insan dünya işlərini tərək edib, yalnız dini ayinlərin icrası ilə məşğul olub tərki dünya olsun. Əksinə, hər bir müsəlman öz dövlətinin inkişafı üçün əlindən gələni əsirgəməməlidir. Axı nə üçün dinimiz bizi elmə, tərəqqiyə çağırdığı halda digər qövmlərdən geri qalaq? Məgər biz ixtiralar, kəşflər etməkdə acizik? Məlumatlı olanlar çox gözəl bilirlər ki, İslam elm üzərində qurulan bir dindir. İslam insanları azad fəaliyyətə, inkişafa, tərəqqiyə və maarifə səsləyəndə bir çox qövmlər bu fəzilətlərdən xəbərsiz idilər. Odur ki, dinə və elmə eyni dərəcədə bağlı olmağınızı tövsiyə edirik. Çünki elmsiz dinin, dinsiz isə elmin faydası olmaz!